

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСПЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»
КАФЕДРА ПРАВОЗНАВСТВА**

ПОРІВНЯЛЬНЕ ПРАВОЗНАВСТВО

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
підготовки магістра
спеціальності 081 «Право»

2016 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: **Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»**

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Лаврик Г. В. – д.ю.н., професор, завідувач кафедри правознавства ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Городецька І.А. – к. ю. н., доцент кафедри права та методики викладання історико-правознавчих дисциплін Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Обговорено і схвалено
на засіданні кафедри правознавства
протокол № 5 від 24 грудня 2015 р.
Завідувач кафедри _____ проф. Лаврик Г.В.

УЗГОДЖЕНО

На засіданні науково-методичної групи
напряму підготовки/спеціальності
протокол № 2 від 24 грудня 2015 р.
Голова науково-методичної групи
_____ проф. Лаврик Г.В.

СХВАЛЕНО

Голова науково-методичної ради
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський
університет економіки і торгівлі»
«__» _____ 2016 р.
_____ проф. Рогоза М.Є.

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Порівняльне правознавство» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки «магістр» спеціальності 081 «Право».

Вивчення порівняльного правознавства є важливим напрямом сучасної юридичної освіти. Дана навчальна дисципліна покликана поглибити знання студентів про найважливіші категорії та особливості генезису права різних країн.

Предметом навчальної дисципліни є сукупність суспільних відносин, які складаються в процесі дослідження загальних закономірностей зародження, еволюційного розвитку правових систем, галузей та інститутів права держав, аналіз відомих дослідникам пам'яток права, усвідомлення студентами нерозривності європейсько-правової та світової традицій, яка має беззастережний вплив на формування правової системи України.

Міждисциплінарні зв'язки визначається інтегральним характером навчальної дисципліни, міждисциплінарним дискурсом; тісним зв'язком з комплексом базових та гуманітарних, юридичних дисциплін. Програма курсу враховує набуті студентами під час вивчення курсів «Теорія держави і права», «Державне (конституційне) право зарубіжних країн», «Міжнародне право», «Міжнародне приватне право», «Право Європейського Союзу» знання та готує їх до вивчення у майбутньому інших навчальних дисциплін.

Програма навчальної дисципліни «Порівняльне правознавство» структурована згідно з особливостями організації навчального процесу і складається з двох логічно взаємопов'язаних змістових модулів. Важлива роль в програмі відводиться питанням, присвяченим загальній характеристиці окремих правових систем та сімей права. Значний інтерес становить тема навчальної програми щодо характеристики правової системи України.

Програма навчальної дисципліни складається з таких модулів:

Модуль 1. Основні категорії порівняльного правознавства.

Модуль 2. Характеристика окремих сімей права та сучасних тенденцій зближення національних правових систем.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Порівняльне правознавство» є аналіз особливостями та загальними тенденціями розвитку національних правових систем та їх сімей на підставі їх порівняння, поглиблене вивчення світової правової спадщини, тенденцій та закономірностей її розвитку та відповідний вплив на формування правової системи України.

1.2. Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Порівняльне правознавство» є засвоєння знань про порівняльний аналіз правових явищ, виявляти їх спільні ознаки та відмінності на підставі встановлення визначених критеріїв порівняння; надати студентам правничий

матеріал щодо становлення та розвитку правових систем зарубіжних держав; навчити користуватися термінологією, що застосовується в юридичній компаративістиці; навчити систематизувати правові знання щодо особливостей різних сімей права та здійснювати їх аналіз та узагальнення; навчити на підставі узагальнення інформації про різні правові системи світу, виявляти загальні тенденції розвитку та взаємовпливу національних правових систем та їх сімей.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні знати:

- зміст понять і категорій порівняльного правознавства;
- загальні закономірності розвитку та існування правової системи;
- методи, прийоми дослідження державно-правових явищ, що розробляються юридичною компаративістикою;
- практику застосування понятійного апарату та методологічного інструментарію, що розробляється юридичною компаративістикою;
- правничий матеріал щодо становлення та розвитку правових систем зарубіжних держав.

вміти:

- застосовувати понятійний апарат та методологічний інструментарій, що розробляється юридичною компаративістикою;
- творчо аналізувати та узагальнювати інформацію про правові системи;
- самостійно теоретично мислити правовими категоріями;
- здійснювати порівняльний аналіз правових явищ, виявляти їх спільні ознаки та відмінності на підставі встановлення визначених критеріїв порівняння;
- систематизувати правові знання щодо особливостей різних правових сімей та здійснювати їх аналіз та узагальнення;
- на підставі узагальнення інформації про різні правові системи світу, виявляти загальні тенденції розвитку та взаємовпливу національних правових систем та їх сімей.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 години, 3 кредити ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Модуль I. Основні категорії порівняльного правознавства

Тема 1. Теоретичні основи порівняльного правознавства

Історичні аспекти виникнення та становлення порівняльного правознавства. Основні підходи до визначення поняття «порівняльне правознавство». Порівняльне правознавство як метод, наука та навчальна дисципліна. Об'єкт, предмет, метод і структура порівняльного правознавства. Функції порівняльного правознавства. Місце та значення порівняльного

правознавства в системі юридичних наук. Класифікація досліджень у порівняльному правознавстві.

Тема 2. Методологія порівняльного правознавства

Поняття методології юридичної компаративістики. Характеристика підходів до методології порівняльного правознавства. Зміст порівняльно-правового методу. Характеристика інших методів наукового пізнання, що застосовуються юридичною компаративістикою.

Тема 3. Історія порівняльного правознавства

Основні теорії виникнення порівняльного правознавства. Історико-філософський напрямок порівняльного правознавства в Німеччині. Французька школа порівняльного законодавства. Порівняльне правознавство в Росії. Порівняльне правознавство в Англії та США. Порівняльне правознавство в першій половині ХХ в. Порівняльне правознавство в другій половині ХХ в. Розвиток радянського порівняльного правознавства.

Тема 4. Правові системи як основні об'єкти порівняльного правознавства

Поняття «правова карта світу». Характеристика плюралістичної наукової думки щодо визначення поняття “правова система”. Значення категорії “правова система” для порівняльного правознавства. Співвідношення понять «правова система», «система права» та «система законодавства». Ознаки правової системи. Структура правової системи. Поняття, риси та структура правової системи. Загальна характеристика правової карти світу. Класифікація та типологія правових систем. Мішані правові системи. Європейське право.

Тема 5. Загальнотеоретична характеристика правової системи України

Генезис українського права. Особливості правової системи України. Місце правової системи України у континентальному праві. Сучасна система права та система законодавства України. Стан кодифікації. Реформування судової системи. Значення Конституційного суду України для ефективного функціонування правової системи в цілому. Тенденції розвитку сучасної правової системи України.

Тема 6. Правові сім'ї як основні об'єкти порівняльного правознавства

Поняття «правова сім'я». Значення категорії “правова сім'я” для юридичної компаративістики. Проблема класифікації правових систем у правові сім'ї. Критерії класифікації правових систем. Зміст концепції правових сімей Р. Давіда. Характеристика концепції “правового стилю” К. Цвайгерта.

Модуль II. Характеристика окремих сімей права та сучасних тенденцій зближення національних правових систем

Тема 7. Загальна характеристика романо-германської правової сім'ї

1. Особливості романо-германської правової сім'ї. Передумови виникнення романо-германської правової сім'ї. Основні етапи розвитку романо-германської правової сім'ї. Роль науки (університетів) у розвитку романо-германського права. Зв'язок романо-германської правової сім'ї з римським правом. Вплив канонічного права на формування романо-германського права. Публічне і приватне право.

Тема 8. Джерела права романо-германської правової сім'ї

Норми права в романо-германській сім'ї. Джерела права в романо-германській сім'ї, їх види. Нормативно-правові акти в романо-германській правовій сім'ї. Закон як джерело права в романо-германській сім'ї. Загальні принципи в романо-германській правовій сім'ї. Звичай у системі джерел романо-германського права. Доктрина в романо-германській правовій сім'ї.

Тема 9. Правові системи, що тяжіють до романо-германського типу

Правові системи Скандинавських країн: поняття та групи. Історичний розвиток правових систем Скандинавських країн. Уніфікація та гармонізація законодавства Скандинавських країн. Спільність скандинавського і романо-германського права. Місце скандинавського права на правовій карті світу. Джерела скандинавського права.

Правові системи держав Латинської Америки. Формування правових систем країн Латинської Америки. Кодифікація і джерела латиноамериканського права. Особливості правових систем країн Латинської Америки.

Тема 10. Загальна характеристика англо-американської правової сім'ї

Англійська та американська правова система: спільні та відмінні риси. Особливості англо-американської правової сім'ї. Основні етапи розвитку англійської правової системи. Виникнення та реформування загального права. Загальне право: поняття та особливості. Право справедливості та його співвідношення із загальним правом.

Тема 11. Джерела права англо-американської правової сім'ї

Поняття та види джерел англо-американського права. Прецедент як джерело права в сім'ї англо-американського права. Закон як джерело права в сім'ї англо-американського права. Делеговане законодавство в сім'ї англо-американського права. Звичай в англо-американському праві. Інші джерела англо-американського права.

Тема 12. Особливості правових систем США та країн Співдружності Націй

Формування американського права. Поняття і основні категорії правової системи США. Джерела американського права. Особливості сучасного американського права. Сучасні тенденції розвитку американського права.

Географічне поширення англійського загального права. Класифікація національних правових систем країн Співдружності Націй. Прецедентне право і загальне правовий спадок країн Британської Співдружності. Особливості правових систем Канади, Австралії та Нової Зеландії. Співвідношення англійського права та місцевого звичайного права. Джерела права. Судова система. Виникнення та розвиток суду присяжних.

Тема 13. Релігійні правові системи

Загальна характеристика правових систем релігійного типу. Мусульманське (ісламське) право. Поняття і поширення мусульманського права. Основні мазхаби і джерела мусульманського права. Провідні галузі мусульманського права. Сучасне мусульманське право.

Індуське право. Особливості класичного індуського права. Вплив англійського загального права на індуське право. Сучасне індуське право.

Іудейське (єврейське) право.

Канонічне право. Розвиток канонічного права у Європі.

Тема 14. Традиційні правові системи

Загальна характеристика правових систем традиційного типу. Правові системи країн Далекого Сходу. Загальна характеристика далекосхідного права. Давньокитайське право – основа далекосхідного права. Далекосхідна концепція права. Правова система КНР.

Правові системи держав Африки. Формування африканської правової сім'ї. Традиційне африканське звичаєве право. Вплив основних правових сімей на традиційне африканське звичайне право. Сучасні правові системи африканських країн.

Тема 15. Правові системи міждержавних об'єднань

Співвідношення національного та міжнародного права. Механізм трансформації норм міжнародного права у національних правових системах. Правова система Ради Європи. Правова система Європейського Союзу. Правова система Євразійських Співдружностей.

3. Рекомендована література

Література

Основна:

1. Петришин О. В. Порівняльне правознавство : хрестоматія для юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів : навч. посіб. – Х. : Право, 2016. – 1024 с.
2. Кириченко В. М. Порівняльне конституційне право: модульний курс: навч. посібник.– К.: Центр учб. л-ри, 2012. – 256 с.
3. Бехруз Х. Сравнительное правоведение: учебник. Одесса: Фенікс; Москва : ТрансЛит, 2011. – 504 с.
4. Старинський М. В. Порівняльне банківське право: навч. посібник . Суми : Університетська книга, 2006. – 299 с.

Додаткова:

5. Бабич І. Становлення порівняльного правознавства як науки та навчальної дисципліни : історичний аналіз / І. Бабич // Юридична Україна. – 2006. – № 11. – С. 17-19.
6. Львова О. Порівняльне правознавство: методологічне значення / О.Л. Львова // Часопис Київського університету права. – 2005. – № 2. – С. 32-37.
7. Мороз Ф. Порівняльне правознавство: Історична ретроспектива й нові виклики : [за матеріалами круглого столу] / Ф. Мороз // Юридичний вісник України. - 2015. – 19-25 груд. (№ 50). – С. 14-15.
8. Порівняльне право Європи. Основи порівняльного правознавства. Європейські традиції : посібник / О. І. Харитонова, Є. О. Харитонов. – Х. : Одісей, 2002. – 590 с.
9. Порівняльне правознавство (теоретико-правове дослідження) / О. Л. Копиленко [та ін.] ; наук. ред. Н. М. Оніщенко ; відп. ред. О. В. Зайчук ; Інститут законодавства Верховної Ради України, Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України. – К. : Фенікс, 2007. – 430 с.
10. Порівняльне правознавство: антологія української компаративістики XIX - XX століть / НАН України, Інститут держави і права ім. В.М.Корецького, Офіс координатора програм Організації з безпеки і співробітництва в Європі в Україні, Українська асоціація порівняльного правознавства ; ред. О. В. Кресін. – К. : Логос, 2008. – 414 с.
11. Порівняльне правознавство: навч. посіб. / О. О. Погрібний [та ін.]; заг. ред. О. Н. Ярмиш ; Харківський національний ун-т внутрішніх справ. – Х. : ХНУВС, 2006. – 296 с.
12. Порівняльне правознавство: курс лекцій / Л. В. Голяк; Міжрегіональна академія управління персоналом. – К. : МАУП, 2004. – 200 с.
13. Порівняльне правознавство у системі юридичних наук: проблеми методології / О. В. Кресін [та ін.] ; ред. Ю. С. Шемшученко ; Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України. – К. : [б.в.], 2006. – 256 с.

14. Порівняльне правознавство (правові системи світу) / Ю. С. Шемшученко [та ін.]; ред. Н. М. Оніщенко; Інститут законодавства Верховної Ради України, Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. - К. : Парламентське видавництво, 2008. – 488 с.

15. Порівняльне правознавство: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. за напрямом підготовки «Право»] / І. С. Бойко ; Одеська національна морська академія. – О. : ОНМА, 2008. – 116 с.

16. Порівняльне правознавство: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Х. Бехруз; Одеська національна юридична академія. – О.: Фенікс, 2009. – 464 с.

17. Порівняльне правознавство: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / [С. П. Погребняк та ін.] ; за заг. ред. акад. О. В. Петришина; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». – Х. : Право, 2011. – 271 с.

18. Порівняльне правознавство: навч. посіб. / І. С. Бойко, Б. В. Бабін ; Одес. нац. мор. акад. - 2-ге вид. випр. та допов. – О. : Фенікс, 2011. – 151 с.

19. Порівняльне правознавство: антологія української компаративістики XIX - XX століть / Нац. акад. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького [та ін.]; за ред. О. В. Кресіна ; [упоряд.: О. В. Кресін, К. О. Черниченко, О. В. Ткаченко]. – К. : Логос, 2008. – 414 с.

20. Порівняльне правознавство (правові системи світу) / Ю. С. Шемшученко [та ін.] ; ред. Н. М. Оніщенко. – К. : Парламентське вид-во, 2008. – 488 с.

21. Порівняльне правознавство (теоретико-правове дослідження): монографія / за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. - К. : Фенікс, 2007. - 400 с.

22. Порівняльне правознавство у системі юридичних наук: проблеми методології: монографія / [Кресін О. В. (кер. авт. кол.) та ін.] ; за ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького Нац. акад. наук України. – К. : [б. в.], 2006. – 256 с.

23. Порівняльне правознавство: підручник / [упоряд.: Бисага Ю. М. та ін.]. – Ужгород; Херсон: Гельветика, 2013. – 230 с.

24. Саїдов А. Порівняльне правознавство та закономірності розвитку права в умовах глобалізації / А. Саїдов // Право України. – 2012. – № 3/4. – С. 463-472.

25. Тихомиров О. Юридична компаративістика і порівняльне правознавство: наукознавчий підхід / О.Д. Тихомиров // Південноукраїнський правничий часопис. – 2006. – № 1. – С. 66-70.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Контрольні заходи здійснюються науково-педагогічними працівниками і включають поточний і підсумковий контроль. Об'єктами системи поточного та підсумкового контролю є робота студентів на семінарських (практичних) заняттях та виконаних індивідуальних (домашніх) завдань. Поточний

контроль здійснюється при проведенні семінарських (практичних) та індивідуальних занять і має на меті перевірку рівня засвоєння студентом навчального матеріалу дисципліни.

Під час проведення семінарських занять застосовуються такі методи контролю, як усне та письмове опитування студентів з питань, визначених планом семінарських занять, дискусійне обговорення проблемних питань з теми заняття, письмове складання студентами тестів. При проведенні практичних занять – контроль здійснюється при розв'язуванні окремими студентами біля дошки та «малими групами» комплексу практичних задач і проблемних ситуацій.

Поточний контроль, який застосовується під час індивідуально-консультативних занять, здійснюється за допомогою відповідних тестів в усній або письмовій формі. Такий контроль застосовується по відношенню до тих студентів, які мають поточну заборгованість із поважних причин. Поточний контроль виконання студентами індивідуальних (домашніх) завдань здійснюється за допомогою перевірки викладачем результатів розв'язання розрахункових завдань.

Підсумкове оцінювання знань з дисципліни здійснюється у формі екзамену.

5. Засоби діагностики успішності навчання

Загальна підсумкова оцінка з навчальної дисципліни складається із суми балів за результатами поточного контролю знань. Загальна сума набраних балів протягом семестру за поточну успішність максимально складає 100. Академічні успіхи студента визначаються за допомогою системи оцінювання, що використовується в ПУЕТ, з обов'язковим переведенням оцінок до національної шкали та шкали ECTS.

Оцінка «відмінно» (90-100 балів) передбачає, що студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили.

Оцінка «дуже добре» (82-89 балів) передбачає, що студент вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна.

Оцінка «добре» (74-81 бал) передбачає, що студент вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача й самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок.

Оцінка «задовільно» (64-73 бали) передбачає, що студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних

положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих.

Оцінка «достатньо» (60-63 бали) передбачає, що студент володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні.

Оцінка «незадовільно з можливістю повторного складання семестрового контролю» (35-59 балів) передбачає, що студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.

Оцінка «незадовільно з обов'язковим вивченням залікового кредиту» (1-34 бали) передбачає, що студент володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів.